

## Korte lesomschrijving

In deze les staat de vensterplaat over Aletta Jacobs centraal. De leerlingen ontdekken aan de hand van deze interactieve vensterplaat wie deze eerste vrouwelijke arts was, hoe ze op de universiteit terecht is gekomen, wat ze betekend heeft voor de Nederland en hoe het feminisme zich verder heeft ontwikkeld.

De aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Aletta Jacobs biedt een duidelijke en aansprekende introductie op deze bekende Nederlandse arts en feministe.

**Titel** Aletta Jacobs

**Vak** geschiedenis

**Canonvenster** Aletta Jacobs

**Tijdvak** 8 Tijd van burgers en stoommachines

**Tijd/duur** 1 lesuur

**Doelgroep** basisonderwijs groep 5 t/m 8

**Groeperingsvorm** klassikaal of in groepjes

**Leerdoelen**

- Aan het einde van de les kunnen de leerlingen Aletta Jacobs plaatsen op de tijdlijn.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen dat Aletta de eerste Nederlandse vrouw was die officieel mocht studeren aan de universiteit.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen dat Aletta de eerste vrouwelijke arts was in Nederland en wat haar verdiensten als arts zijn geweest.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat 'feminisme' is en dat Aletta in de eerste feministische golf een voorvechter voor het vrouwenkiesrecht was.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen dat er ook een tweede feministische golf is geweest en kunnen ze de belangrijkste actiepunten daarvan benoemen.

**Benodigde voorkennis** niet van toepassing

**Randvoorwaarden**

- internet
- voor elke leerling een werkblad
- (kleur)potloden

**Beoordeling** aan de hand van de bespreking van het werkblad

## Lesactiviteiten

**Introductie**

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Aletta Jacobs.

Vooraf vraagt u aan uw leerlingen of ze zich de laatste verkiezingen kunnen herinneren. "Wie mogen er eigenlijk stemmen in Nederland?" (Mannen en vrouwen boven de achttien jaar.) Weten uw leerlingen of dit altijd zo geweest is?

**Kern**

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis*, zet u de interactieve vensterplaat van Aletta Jacobs op uw digiboord. U vraagt kort een paar leerlingen wat ze al herkennen op deze plaat nu ze de aflevering gezien hebben.

Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingstocht, want op deze interactieve vensterplaat is van alles te ontdekken. Wat? Dat leest u in de achtergrondinformatie.

**Afsluiting**

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van de werkbladen. Daarna bespreekt u ze met de leerlingen.

## Benodigheden (via entoen.nu)

- Klokhuisaflevering Aletta Jacobs
- Interactieve vensterplaat Aletta Jacobs
- Werkblad leerlingen

## Antwoorden op de werkbladvragen:

- A) 1800-1900 (eventueel 1900-2000)  
B) Niet goed is: tandarts - meisjesschool - rijke mensen - koning Willem III - Aletta.
- Bij Aletta horen: 1 - 4 - 5. Bij de dolle mina's horen 2 - 3 - 6.
- A) Vul in: Amsterdam - arme - spreekuur - vrouwelijke B) antwoord B
- Ter beoordeling van de leerkracht



## Achtergrondinformatie

**Het gebruik van de vensterplaat**

De kern van deze les is de vensterplaat over Aletta Jacobs. De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over Aletta Jacobs aan uw leerlingen over te brengen. De plaat biedt verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen.

In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, geluidsfragment of afbeelding. Hierbij staat een korte tekst ter introductie. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaat zelf over Aletta Jacobs te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de plaat ontdekken. Alle teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele suggesties voor een klassengesprek.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hieronder weergegeven het meest geschikt.

**Informatie op de vensterplaat****i Aletta achter haar bureau**

**Onderwerp:** Aletta Jacobs

**Beeld:** Portretfoto Aletta Jacobs

**Informatie:** Aletta Jacobs wordt geboren op 9 februari 1854 in het plaatsje Sappemeer. Sappemeer ligt in de provincie Groningen. De vader en moeder van Aletta hebben elf kinderen. Ze vinden dat al hun kinderen moeten leren en studeren. Dus ook de meisjes.

Dat de ouders van Aletta vinden dat ook hun dochters moeten kunnen leren en studeren is bijzonder in die tijd. De meeste mensen dan vinden dat meisjes niet hoeven te studeren, want ze worden later toch huismoeder. Hun taak is om te zorgen voor het huis, hun man en hun kinderen.

Maar Aletta wil dat niet. Vanaf haar zesde weet Aletta al dat ze later dokter wil worden, net als haar vader. Als Aletta 14 jaar is, gaat ze naar een meisjesschool. Ze

houdt het hier maar twee weken uit. Aletta vindt het afschuwelijk! Haar ouders besluiten dat ze overdag thuis in het huishouden gaat helpen en 's avonds thuis les krijgt.

**Leestip:** *Waarom ik niet?* Delubas, serie Terugblikken, deel 34 (8+).

**i Brief op 't bureau**

**Onderwerp:** Aletta schrijft een brief

**Beeld:** Aletta achter haar bureau die een brief schrijft aan Thorbecke (detail vensterplaat)

**Informatie:** Aletta Jacobs wil niets liever dan dokter worden. Daarvoor moet je studeren aan de universiteit. En in Aletta's tijd mogen aan de universiteit alleen jongens studeren. Aletta vindt dat oneerlijk. Daarom besluit ze een brief te schrijven aan minister-president Thorbecke.

In de brief die Aletta schrijft aan minister-president Thorbecke, vraagt ze hem of ze ook mag studeren aan de universiteit. En wat denk je? Thorbecke antwoordt binnen een week, maar niet aan Aletta zelf! Hij schrijft haar vader dat het goed is. Aletta is het eerste meisje dat officieel aan de universiteit mag studeren. Door Aletta's brief gingen de Nederlandse universiteiten open voor meisjes.

**Suggestie voor klassengesprek:** Aletta schreef een brief om haar droom om te kunnen studeren uit te laten komen. Aan wie zouden uw leerlingen een brief willen sturen? Waarvoor?

**i Aletta in de collegezaal**

**Onderwerp:** Aletta naar de universiteit

**Beeld:** Schooltv Beeldbankclip: Aletta Jacobs: de eerste vrouwelijke student

**Informatie:** Aletta Jacobs wordt op 20 april 1871 toegelaten tot de universiteit van Groningen. Ze is de allereerste vrouw die in Nederland officieel naar de universiteit mag!

Niet iedereen is het ermee eens dat er een vrouw mag studeren. Aletta krijgt boze brieven. En in de kranten verschijnen nare stukjes over haar. Maar niemand kan

Aletta afhouden van haar droom om dokter te worden. Ze studeert hard en haalt goede cijfers. Zeven jaar later studeert ze af. Aletta is dan de eerste vrouwelijke dokter van Nederland.

Steeds meer meisjes volgen Aletta's voorbeeld en gaan studeren. Tegenwoordig is bijna de helft van alle huisartsen een vrouw. Dat is allemaal dankzij Aletta!

**Letterlijke tekst uit de clip:** "Aan het einde van de negentiende eeuw konden alleen jongens na hun schooltijd studeren aan een universiteit. Meisjes niet. Die gingen toch trouwen en hoefden dan alleen te zorgen voor het huishouden en de kinderen. Maar niet alle meisjes wilden dat.

Eén van die meisjes was Aletta Jacobs. Vanaf haar zesde wist Aletta al dat ze later dokter wilde worden, net als haar vader. Toen Aletta 14 jaar was, ging ze naar een deftige jongedameschool. Ze hield het hier maar twee weken uit. Aletta vond het afschuwelijk! Haar ouders besloten dat ze overdag thuis in het huishouden zou gaan helpen. 's Avonds zou ze dan Franse en Duitse les krijgen. Maar ook hier werd Aletta niet gelukkiger door. Ze werd zelfs ziek, heel ziek.

Uiteindelijk besloot ze een brief te schrijven aan minister Thorbecke van Binnenlandse Zaken. Ze vroeg hem haar toe te laten tot de universiteit, want ze wilde dokter worden. Minister Thorbecke was het met Aletta eens dat ook meisjes het recht hadden om te studeren. Hij gaf Aletta dus toestemming.

Aletta Jacobs was het eerste meisje in Nederland dat ging studeren aan een universiteit. Ze slaagde voor haar artsexamen en werd de eerste vrouwelijke arts in Nederland."

### i Mannen in de collegezaal

**Onderwerp:** Anna Maria van Schurman

**Beeld:** Portret Anne Maria van Schurman

**Informatie:** In 1871 is Aletta Jacobs de allereerste vrouw die in Nederland officieel naar de universiteit mag. Vóór Aletta had er maar één meisje ooit les aan de universiteit gevolgd. Haar naam was Anna Maria van Schurman.

Anna Marie van Schurman leefde in de zeventiende eeuw. Ze was heel erg slim. Ze kon meer dan tien talen lezen en schrijven! Maar zelfs Anna Maria mocht niet echt studeren. Ze mocht alleen bij sommige lessen zijn. Dan moest ze achter een gordijntje zitten, om de jongens niet af te leiden! Ze mocht geen examen doen.

### i Aletta in haar spreekkamer

**Onderwerp:** Dokter Aletta

**Beeld:** Beeldbankclip Schooltv: Aletta Jacobs: Strijdster voor rechten van vrouwen

**Informatie:** Als Aletta haar diploma heeft gehaald, gaat ze in Amsterdam wonen en werken. Aletta is de eerste vrouwelijke dokter in Nederland. In de wijk waar Aletta dokter is, wonen veel arme arbeidersgezinnen. Die hebben geen geld om de dokter te betalen. Daarom houdt zij op dinsdag en donderdag een gratis spreekuur.

**Letterlijke tekst uit de clip:** "Aletta Jacobs was het eerste meisje in Nederland dat mocht studeren aan een universiteit. Ze slaagde voor haar artsexamen en werd dokter in Amsterdam.

Aletta deed veel goede dingen voor arme mensen en voor vrouwen. In de wijk waar Aletta dokter was, woonden veel arme arbeidersgezinnen. Die hadden geen geld om de dokter te betalen. Daarom hield zij op dinsdag en donderdag een gratis spreekuur. Want ze vond dat iedereen recht had op hulp van een dokter. De arbeidersgezinnen telden soms wel twaalf, dertien of nog meer kinderen. Aletta zag dat het krijgen van zoveel kinderen de moeders vermoeide. Ze praatte daar met de moeders over, om ze na te laten denken: wil ik er nog een kind bij of niet? Als ze het niet wilden, kon dokter Jacobs hen wel helpen. Daarin was Aletta haar tijd ver vooruit.

Ze heeft zich er ook sterk voor gemaakt dat vrouwen mochten stemmen bij verkiezingen. In die tijd mochten alleen mannen stemmen.

In 1894 werd de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht opgericht en Aletta Jacobs kreeg hier de leiding over. De vrouwen van deze vereniging eisten kiesrecht voor alle vrouwen. De regering praatte erover. De ministers, allemaal mannen, vonden het maar niks. Maar de vrouwen kregen na een tijd toch hun zin. In 1922 mochten alle vrouwen in Nederland voor het eerst naar de stembus. Aletta Jacobs was inmiddels heel beroemd geworden. Een vrouw die veel in Nederland heeft veranderd."

### i Vrouw in de spreekkamer

**Onderwerp:** Een vrouw als dokter

**Beeld:** Afbeelding van 'De vrouw en haar inwendige organen'

**Informatie:** Aletta is de eerste vrouwelijke dokter in Ne-

derland. Er komen veel vrouwen op haar spreekuur. Ze komen liever bij Aletta dan bij een mannelijke arts. Aletta begrijpt beter dan mannelijke dokters hoe een vrouwenlichaam werkt, omdat ze zelf een vrouw is. Ze schrijft het allereerste voorlichtingsboek over het vrouwelijk lichaam.

Door Aletta's voorlichtingsboek zien vrouwen ook hoe hun lichaam werkt. Het is een heel bijzonder boekje. Eindelijk komt er meer aandacht voor het vrouwelijk lichaam. Aletta vindt het belangrijk dat vrouwen ook weten hoe het lichaam werkt en eruit ziet. Als je dat weet, kun je het ook gezonder houden.

Aletta ziet ook dat veel vrouwen zwaar werk moeten doen. Winkelmeisjes moesten bijvoorbeeld wel 11 uur lang achter de toonbank staan. Aletta vindt dit niet goed. Dankzij haar komt er een wet. Daarin staat dat elke winkel verplicht een stoel voor het winkelmeisje moet hebben.

### i Vrouwen linksonder

**Onderwerp:** Vrouwenkiesrecht

**Beeld:** Foto van Aletta te midden van andere vrouwen die voor het eerst naar de stembus mogen.

**Informatie:** Hier zie je Aletta Jacobs op een foto die gemaakt is op 3 juli 1922. Aletta is de vrouw met de bloemen in haar handen. Het is een bijzondere dag. Na 25 jaar actievoeren, mogen in Nederland ook vrouwen stemmen. Voor 1919 hebben vrouwen in Nederland niet het recht om te stemmen. Alleen mannen die rijk genoeg zijn om belasting te betalen, hebben het recht om te stemmen. En om in de regering gekozen te worden. Dat noemen we kiesrecht. Aletta vindt het oneerlijk dat alleen rijke mannen kiesrecht hebben. Daarom is ze actief als lid van de 'Vereniging voor Vrouwenkiesrecht'.

De Vereniging voor Vrouwenkiesrecht wil dat de wet veranderd wordt. Ook vrouwen moeten kunnen stemmen. Daarom houden ze demonstraties, ze schrijven artikelen en bieden de regering handtekeningenlijsten aan.

Sommige mensen zijn het hier absoluut niet mee eens. Ze vinden dat mannen verstandiger zijn dan vrouwen. Daarom mogen vrouwen volgens hen niet stemmen.

Maar steeds meer mensen steunen Aletta en de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht. Na 25 jaar actievoeren gaat de regering eindelijk akkoord. In 1919 wordt het vrouwenkiesrecht ingevoerd. Bij de eerstvolgende verkiezingen, in 1922, mogen vrouwen voor het eerst in de geschiedenis naar de stembus! Aletta is dan 68 jaar oud.

### i Spandoek vrouwenkiesrecht

**Onderwerp:** De eerste groep feministen

**Beeld:** Poster voor vrouwenkiesrecht

**Informatie:** Aletta vecht voor de rechten van vrouwen.

Vrouwen moeten kunnen stemmen en studeren. Aletta voert haar strijd met anderen die ook gelijke rechten voor vrouwen willen. Deze vrouwen zijn de eerste 'feministen'. De eerste feministen zijn heel actief. Ze organiseren tentoonstellingen, maken kranten en schrijven over vrouwenkiesrecht. Ze demonstreren en bieden de regering handtekeningenlijsten aan. Met die handtekeningen vragen ze de regering of de tweede kamer om de wet te veranderen. Het duurt tot 1919 voor het vrouwenkiesrecht wordt ingevoerd.

### i Vrouwen rechtsonder

**Onderwerp:** De tweede groep feministen

**Beeld:** Detail van de vensterplaat

**Informatie:** In 1919 zorgden de eerste feministen voor vrouwenkiesrecht. Daarna is het tot de jaren zestig van de vorige eeuw stil. Dan laten nieuwe feministen van zich horen: 'dolle mina's'. Ze willen 'de vrouw bevrijden'. Ze willen meer dan het huisvrouwenbestaan van hun moeders. Ze willen echt gelijke rechten.

Rond 1960 krijgen mannen meer loon dan vrouwen. Ook als ze precies hetzelfde werk doen! En werken is lastig voor vrouwen, want er is dan nog geen officiële kinderopvang. Dat wil de tweede groep feministen veranderen. En het lukt! In 1980 wordt de 'wet op gelijke behandeling' aangenomen. Daarin staat dat alle mensen gelijk zijn. Iedereen heeft dezelfde plichten, maar ook dezelfde rechten. Iedereen moet dus hetzelfde behandeld worden, of je nu man bent of vrouw.

**Suggestie voor klassengesprek:** In 1980 wordt de 'wet op gelijke behandeling' aangenomen. Daarin staat dat alle mensen gelijk zijn. Iedereen moet dus hetzelfde behandeld worden, of je nu man bent of vrouw. Vinden uw leerlingen dat mannen en vrouwen tegenwoordig ook daadwerkelijk hetzelfde behandeld worden? Waarom wel of niet?

### i Spandoek 'Baas in eigen buik'

**Onderwerp:** Dolle Mina

**Beeld:** Foto Dolle Mina's

**Informatie:** In de jaren zestig van de vorige eeuw laten nieuwe feministen van zich horen: 'dolle mina's'. Ze willen gelijke rechten voor vrouwen. Ze willen zelf kunnen beslissen of ze een kind willen krijgen of niet. Daarom schrijven ze 'baas in eigen buik' op hun buik.

De 'dolle mina's' hebben zich genoemd naar Wilhelmina Drucker. Wilhelmina Drucker had zich samen met Aletta ingezet voor de 'Vereniging voor Vrouwenkiesrecht'. In de jaren zeventig van de vorige eeuw organiseren de 'dolle mina's' allerlei grappige acties. Maar ze menen het wel serieus!

Op 24 januari 1970 zijn alle openbare plasbakken voor mannen in Amsterdam versierd met een grote roze strik. Dat hebben de dolle mina's gedaan. Ze noemen de actie 'een krul om een krul', omdat deze plasbakken dan 'krullen' worden genoemd. Ze eisen daarmee openbaar plasrecht voor vrouwen. Want er zijn nergens openbare toiletten voor vrouwen. Alleen mannen kunnen ergens plassen. Op dezelfde dag komt er een oproep van de dolle mina's op televisie. Vrouwen moeten volgens hun een kookstaking houden. Ze moeten niet meer koken voor hun mannen. Laten die mannen het maar lekker zelf doen! De acties van de dolle mina's lijken niet serieus, maar dat zijn ze wel. Zelfs in kleine dingen zoals koken en wc's hebben mannen het beter dan vrouwen. Dat willen de dolle mina's laten zien en daar willen ze wat aan doen.

**Suggestie klassengesprek:** In de jaren zeventig van de vorige eeuw organiseerden de 'dolle mina's' allerlei grappige acties. Maar ze meenden het wel serieus!

U laat uw leerlingen een ludieke actie verzinnen die aansluit bij hun antwoord op vraag 4 van het leerlingenwerkblad.

Kijk ook eens op [www.entoen.nu/alettajacobs](http://www.entoen.nu/alettajacobs) voor nog meer clips en afbeeldingen bij het canonvenster Aletta Jacobs. Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.

